

براہوئی زبان ٹی اصطلاح سازی

افضل مراد*

Abstract:

This scholarly article reflects the terminological deficiency of Brahui language. Due to such linguistics institution and learned scholar Brahui language has been shifting and taking barrowed from English, Urdu, Sindhi, Pashto and Balochi. Department of Brahui can initiate a step or institution in the supervision of Dr.Liaqat Sani to resolve terminological issues in Brahui. With the passage of time literature and Language needs promotion in its self. This article may cause to commence an idea to make consensus about to resolve Brahui lingual issues.

براہوئی ٹی اصطلاح سازی ناسرہال آنوشته کنگ دا بابت پوسکنوگپ تران اسے نادرے ملنگ ٹی ڈاکٹر لیاقت سنی نا بھلودو اسے۔ او نا کنڈان ننے براہوئی زبان ٹی اصطلاح سازی نا گرج آتیا نوشته کنگ نامواری ملا دارداٹ نن منہ پالوتیا اسٹل پہہ آلون کہ اصطلاح سازی دنا کاریم ء، داٹکن ہراہرا کتاب آتے نوشته کروئی اے۔ ای داخواوہ کہ اصطلاح سازی ء اسے شیخ اسینا حیثیت اٹ مومون آتنگے، ودارداٹ اسے چاہوک آتا کمیٹی اس جوڑ مرے ہرا کہ اصطلاح سازی نا اہمیت ء مومون آتسا براہوئی ٹی اصطلاح سازی ء رواج ایٹے۔

*براہوئی اسکالر۔

اصطلاح سازی نا تعریف

مج آدینا نابالاد تخوک آسگو آ زبان آتے ٹی تینا خیال مسخت واحساسات نادر وشم ءموم آ اتنگ کن مٹ و مثال وڑانا لوز آ تا گچین ء کڑدہ اس مریک ہر ادے ”اصطلاح“ پاننگ اسے زبان نابولی ٹی تینا جوزہ خیال سوچ انارنگ آ تا تالانی کن او تے گوئد ء معنی سے ٹی خوانوک آ تا موم آ اتنگ کن ہندن ء لوز جوڑ مریرہ ہر افک گوئد آن گوئد مریرہ۔ ولے اوفا تہہ اٹی بھلو معنی اس مریک ہندن انگا لوز آ تا پن ”اصطلاح“ پاننگ۔ دنکہ صادق امین اسد ہندن ء اصطلاح سے ہر ادے ن اسلام نارواٹ تالان کین توراست پاروک آ و امانت تخوک آ کن نامدہب اخدر زمواری و شرط تخانے دادے بیان کنگ اٹی بھلو وخت اس لگک۔ ہندن ن ہرا وخت پانہ ”فلانہ صادق وامین اسے تو دا اصطلاح ننے گوئد و لوز آتے ٹی بھلو معنی سے ناکند آ دیک ہندن ن اگہ ”سونامی“ پانہ تو دا لوز اتون ننے طوفان سمندرنا تہہ اٹی مروک آ زمین جم و بندغ آ تا زندا نساخان نامدارہ موم آ بریک ہندن دا اصطلاح دنیا ناغٹ آ زبان ناٹخ جوڑ مریک۔

ہندن اگہ ن فزکس، کمسٹری، جیولوجی، زولوجی ہندن عمرانیات، اسلامیات ولسانیات یا تو اصل اٹ اصطلاح ء، ہر افک تینا گوئد انگا معنے ٹی دنیا نا علم وچا ہنداری ناکسرتے تالان کیرہ، زبان اسے نابرجا سنگ و موم آ اتنگ کن گچین ء حیثیت اسیکن ”اصطلاح سازی“ غٹ علم آ تیبی برجا مریک، ہرانا سوب آن زبان تینا بیان اٹی اصطلاح نابنداو آ آسانی اٹ تینا اظہار و معنے تا دنیا ء پاش کنگ کیک، بھاز جاگہ دا سوال موم آ بریک کہ اصطلاح جوڑ امر مریک؟ دانا خواجہ بنیاد تخوک آن دیر ء پانگ کینہ۔۔۔ ای ہر اتسکان پہہ مسونٹ کہ ”اصطلاح“ اسے اجتماعی عمل اسے آن گڈ جوڑ مریک، موم آ بریک ذہک مخلوق ناہیت وگپ انانیا م اٹی اسے لوز اس واروار بادوی آ بریک، ہندا لوز نوشتوک نا نوشت ناٹخ مرسا بولی ناٹخ جوڑ مریک۔ ہندن وخت اتون اواراوار زبان ولسان ناما ہر وچا ہنداری تخوک آ تا موم آ بریک، ہر افک اودے اصطلاح نادر ء پیفرہ، دن ن اودے تینا زبان نا اصطلاح پانگ کینہ۔ ولے دا اصطلاح ہمو وخت و ہمو وڑاٹ جہی ء حیثیت اس جوڑ کیک، ہر اتم زبان نا پاروک

آک اوفتے تینا پانگ، لکھنگ و خوانگ اٹی اوار کیر۔ نہ تو اوڈول انا اصطلاح تاہمو حال مریک دنکہ مقتدرہ قومی زبان نا بھلا بھلا جلد آتیٹی بیرہ الماری تسکان جہی آ ”دفتری اصطلاحات“ نا حال ء۔

اسہ زبان اسپٹی ہراوخت آلوز تینا معنہ نارداٹ تینا چا ہنداری ء آسان کپ، تو اونا جاگہ ناگراس پین معنہ اس تخوک آگچین ء سلاہ سوچ اسے نا پد تخنگے، تو اودے نن ”اصطلاح“ پانہ۔ دن انکا معنہ تخوک آلوز و اصطلاح ٹی دا جوانی مریک کہ ہمولوز آ تا تخوک خوک انا بھاز آ خیال و تصور آک ہند معنہ ٹی اوار مریرہ۔ بھاز وخت لغوی معنہ غان جتاہ بھاز ہندن ء اصطلاح مریرہ و بریرہ ہرانا تصور ہم معنہ تون خوکی تنگ۔

دنکہ سہ تصور یا لوز اسے آن اسہ نظریہ اس و دی مریک، و خیال آ تیٹی بھاز پوسکن ء دلیل ہمولوز انا خوک انا معنہ نا و دی مریرہ، ہراژان اظہار اٹی آسانی مریک، ہندن ایلو اسکان کلہوسر کنگ اٹی اودے تینا معنہ و مطلب ء پانگ اٹی سر سہی دو بریک۔

”اصطلاح بنداوی وڑاٹ اشارہ ء، ہرا فک خیال آ تا کڑدہ ء ذہن انا کنڈ آ کیرہ“ (1)

علامہ اقبال نا شاعری ء خوڑت ہنگ آن بھاز آ اصطلاح و بھاز آلوز آ تا مترادف یا مخالف لوز آک خنگرہ، دنکہ ”خودی“ اقبال نا شاعری ٹی دا تینا روایتی معنہ مفہوم و تصور آن جتاہ، ولے بھاز پنی ء۔ ہندن ”عشق“ ء اقبال ہندن وڑاٹ اتیک کہ اور وایتی و متکن آ اصطلاح غان جتاہ، داڑے عشق یقین محکم و عمل پیہم نا پس اٹی خنگک۔

اصطلاح نا جوڑ کنگ، اصطلاح نا بدل کنگ و نفسیاتی پالو

بس آ علمی اصطلاح تے اگہ لس مخلوق پہہ مف تو دا بچ ء ویل اس اف، لس خلکت نا اصطلاح ہباز بسن ء بندغ تے خوش بفس، تو انا ماتن کنگ نا گرج اف۔ ہاں دا ہم مف کہ پہہ انکا اصطلاح تے تینٹ او فک پہہ مفس تو مخلوق نا اصطلاح مخوئی جوڑ مریرہ، پوسکن ء اصطلاح جوڑ کنگ کن 18 می و 19 می صدی نا ذہن انا آخہ بلکن پیست میکو صدی نا ذہن درکارارے۔ (2)

اسہ زبان ایسیٹیاخس کہ ذخیرہ الفاظ زیات مریک، اوٹی اصطلاح سازی ہند ادر آسان مریک، ولے اگہ زبان ایسیٹی ہند ادر لوز مف کہ دافتیان ذخیرہ الفاظ جوڑ مرے تو اوڑ کن اودے ایلوز زبان تیان اصطلاح کن خوکی تخوک ء لوز وام ہلنگ عیب اس اف، اصطلاح جوڑ کنتگ کن ترجمہ یاتینا زبان اٹی بدل کنتگ نا کاریم بھلا کڑ داس مون آ آتیک، دنگہ اردوزبان اٹی فورٹ ولیم کالج نابناءغان پداردوزبان اٹی اصطلاح سازی ناگرج آک ودار، وداپالوآ بھلو خدرس کاریم مون آ بس۔ حالانکہ ترجمہ تھون اصطلاح نا بریر ہنگ ضروری اف۔

داہیت ہم برج اف کہ اصطلاح کن ہر لوز ء تجویز کنتگے او مکیہی سلے، انتے کہ وخت اتون اوار اوار علمی بنیاد آک زیات مرسا کارہ، ہندن پوسکن آ علم آک ودی مرسا کیرہ، دقتیٹی پوسکن آ اصطلاح تا جوڑ منگ پوسکن ء ہیت اس اف، ولے اصطلاح تیٹی شفی بڑزی پوسکن ء ہیت اس اف، ہندن زبان تیٹی ہند ادر تالانی وگنجائش مریک کہ او فک آسانی اٹ شیف بڑز مروک آ اصطلاح تے تینا تھٹی جاگہ ایتز، و قبول کیر، ہند اپالو پنڈت برج بوہن پانگ:

”اہل فرہنگ تون نے ہم تینا زبان تیٹی اصطلاح تیٹی شفی بڑزی کروٹی تما، دنگہ انگریزی ٹی پوٹیکل اکانومی اسے علم اس کس، ن اودے ”سیاست مدن“ پارینہ، ولے یورپ اٹی دا علم تالان مرساتینا پن ء ہر سا، ن اکناکس ء معاشیات پانگ اٹی اُن۔ حالانکہ اردو نامکن آ اصطلاح ٹی ملا جلال الدین دوآنی نا جوڑ کروک کس“ داسہ اگہ ن معاشیات نا جاگہ نا اقتصادیات نا اصطلاح ء مخلوق نادوی تیاخنہ تو اصطلاح ٹی شفی بڑزی و تغیر ء پہہ مرینہ۔

زبان ایہن تو تینا خاص آسانی ڈھانچہ ٹی مون آبریک، ہرائی مذہبی، تہذیبی، ثقافتی روایت و ضرورت آک اوڑ تون اوار مریرہ، داڑان بیدس اصطلاح سازی ٹی اسے نفسیاتی پالواس ہم کاریم کیک، ہندن ن پانگ کینہ کہ ہمو اصطلاح زبان ایسیٹی جی مریک، رواج ہلیک، ہرادے اسہ زبان اسے نا پاروک آتا است و ذہن قبول کیک، ہندن لس مخلوق آن اسہ اصطلاح ء ہلنگ و پین اصطلاح اس اودہ ہنگ بھاز مشکل ء، دنگہ ریڈ یوانگریزی نالوز اسے دادے ن ”آکاش وانی“ پانگ کینہ، انتے کہ ن ریڈ یونا اصطلاح ء تینا ذہن اٹی جہی کرین، و ہندا ننے قبول ء، ہندا ننا کرداری نفسیات پانگ،

ہر اہل تینا پسندنا پسند و ماحول نا گرج تینٹ قبول کینہ۔

ہندن میڈیا نا کار کڑ دے ہر نہ تو بھاز جاگہ زندانا شیفی بڑی خٹنگ، ہندن اینونا گڈ وڑ آ اردو انگریزی نا اثر آک ہم ننے پلو پڑ کیرہ، داسہ ن اخص براہوئی نا اصطلاح مون آ آتین، ننے ”سونامی“ نا اصطلاح ے بیرہ ہندا پن اٹ ہر فوئی مریک۔ ہندن ہر اصطلاح کا اینو اسکان ننا بولی ٹی جاگہ جوڑ کرینو، اوفتے ہڑسینگ نا جاگہ غانن ہندن قبول کین دنکہ ٹی وی، ریڈیو، فریج، ٹیلیفون، ٹیٹ، انٹرنیٹ، کمپل، و ہندن انگا بھاز آ لوز آ آریر، ہر اہل داسہ ہڑسینگ ننے مون آ دننگ نا جاگہ غا پد آ دیک۔ دانا مثل کن ای فارسی زبان ے ہر وہ ہرائی بھاز آ گڑا اک بیرہ لہجہ نابدی اٹ پانگہرہ، ولے او فک ہموحتی آمعہ ٹی مون آ بریرہ۔

ہندن ننے دا ہیئت آ زیات توجہ تروئی ے کہ ننے تینا ذخیرہ الفاظ یعنی لوز آ تا ٹدی ے زیات آن زیات کروئی تمک، اخص کہ ننا لوز آ تا ٹدی ودک، ہندا خدر ننے اصطلاح جوڑ کنگ اٹی آسانی دو برو ے، ہندن اصطلاح سازی ہر اہل او آتیا مرے دا اسہ بھلو سوال اسے ہن خنانن کہ دا ٹی ارا کڑدہ نا خیال آک اسہ ایلونا مون آ بریرہ، اسٹ اردو و انگریزی آن خوک نا ہیئت ے کیک، ایل فارسی ے تینا اصطلاح کن مون آ آتیک، و ایلو تے رد کیک، ہندن ننے زباننا بابت اٹ تینا زبان نا خاہوت آ تا اواری ے ہم ذہن اٹی تخوئی مریک، ہندن ننے عربی، سامی تون او آریائی زبان تعلق و اواری ے ہروئی مریک۔ ہندا ڈول اٹ دا فک تینا جتا جتا قاعدہ تخرہ۔ اصطلاح جوڑ کنگ نا بابت اٹ ہر اصول آک مون آ تھنگہ، اوفتے مولوی عبدالحق ”وضع اصطلاحات“ نا بابت اٹ دارلترجمہ ٹی کثرت اٹ منظور کرنے دن بیان کرے:

۱۔ اصطلاح مون آ آتنگ کن زبان نا ماہر و فن انا ماہر آتا اسہ جاگہ منگ ضروری ے، اصطلاح جوڑ کنگ اٹی ہر توم آ پالوتا خیال تخنگ ضروری ے، تاکہ او زبان نا شیخ جوڑ مرے تو جتا محسوس مف۔

۲۔ اردو بھاز آ زبان تیان جوڑ مسنے، دا خاطر آن اصطلاح کن داغٹ زبان تے ہروئی

تمک۔

-
- ۳۔ اصطلاح کن بایدے گونڈ آن گونڈ آلوز مون اتنگے، ہرا کہ معنے و مفہوم آن خوک مریرے۔
- ۴۔ ہرا اصطلاح وخت اسے آن رواج ہلکنو، واوفتے برج اتنگے۔
- ۵۔ ہرا انگریزی نا اصطلاح رانج ء، او قنٹی ہرا کہ تینا ایجا دکروک آنا پن اٹ ء، او فتنے ہموڈول اتنگے۔
- ۶۔ اصطلاح اخہ در کہ سادہ و آسان مریرے، ہندا خس جوان ء۔
-
-

کھٹیا

اصطلاح پیرہ اسہ لوزا سے ناترجمہ ومعنہ ناپن اف، بلکن دانا پانگ، لکھنگ وخوانگ آن ننازند
 ء بھاز جوان و پڑ ء اثر مون آبریرہ۔ داہیت ء غٹ اصطلاح ناما ہر آک منرہ کہ اصطلاح تا اثر ننا
 شخصیت و نناہیت و گپ تول و راج اسے ناغٹ پالوتے مون آتخوئی مریک، داڑکن بھاز سوخ روخ
 کردئی بایدے ہراڑت ننا زبان ائی شون انا کسرک پاش مریرہ۔

ہراتسکان براہوئی زبان ناہیت ء تو ای سرپند مریوہ کہ اصطلاح ناگرچ آک براہوئی زبان ائی
 غٹ آن زیات ء، انتے کہ داپالو آ اینواسکان سوخ روخ متنے، بلکن بولی ناہخ اٹ علمی بابت اٹ ہیج ء
 بھلور دوم اس مون آبقک۔ ہرائی زبان ناملا، صورت خطی، و حروف تہجی نا بابت اٹ سرجم ء فیصلہ غاتیا
 بھلو کڑدہ سینا امناسک۔ انتے کہ اصطلاح زبان ناپانگ و نوشتہ کنگ ناگام گچ آن پدمون آبریک، ن
 داسکان حروف تہجی نا اصل و کم اصل آلوڑ آتا بحث ائی تمانن، پیشن نا حرف آک میکھی نا جاگہ ء ہلنگ ائی
 ء، تینا حرف آک لہجہ غاتا علاقائی فرق انا گواچی متنگ ائی ء، واملادہ و سریاب نا براہوئی نا امتیاز اٹ
 ہنگ انگ ائی ء۔ دانا پالوتے مون آتخسان اصطلاح سازی ء اخدر مون آدرون، ہندا بابت اٹ بناء
 مروک آڈسکش و ہیت و گپ آتین ای سرپند مریوہ کہ براہوئی زبان ائی اصطلاح سازی نا بابت اٹ
 داسہ مون آگڑ اس سرسہی مروء، دانا سوب دادے کہ داسہ داقدیمی آ زبان آ بھلو وخت اسے آن گڈ
 توجہ تنگانے، ای داسرپند مریوہ کہ زبان تاہائی و ارتقائی گام تہی اصطلاح تاہنگ اوقتا جہی متنگ المی
 ء، ہندن خوک مرانا زبان تا اثر لوز آتا اسہ ایلو نا زبان تون اوار سوار متنگ آن گڈ گچین ء لوز و اصطلاح
 قدرتی وڑاٹ مون آبریرہ۔

حوالہ غاک

- 1- پروفیسر وحید الدین سلیم
- 2 رشید احمد صدیقی
- 3- جمیل جالبی، ڈاکٹر، ”فرہنگ اصطلاحات جامعہ عثمانیہ، طبع اول 1991ء، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- 4- خلیل صدیقی، ”زبان کا ارتقاء“، طبع دوم 2000ء، زمزمہ پبلی کیشنز، کوئٹہ
- 5- سلیم اختر، ڈاکٹر، ”اردو زبان کیا ہے“، 2003 ننگ میل، لاہور
- 6- فتح محمد، ملک، پروفیسر، ”دفتری اصطلاحات“، طبع اول، 2006ء، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- 7- اوریا مقبول جان، کالم ”حرف راز“، ”خاص ہے ترکیب میں قوم رسول ہاشمی“، روزنامہ ایکسپریس کوئٹہ